

• ویژه‌نامه بانکداری بدون ربا / ۲

ادامه از صفحه قبل

۲. اکثر اقتصاددانان عقیده دارند، تأمین مالی صندوق باید از درون خود صندوق انجام شود، نه از طریق دولت یا کمک‌های خیریه.

۳. اگر صندوق بخواهد از درون خودش تأمین مالی شود، باید هزینه‌هایی از تسهیلات‌گیرندگان اخذ شود.

۴. بعضی از مراجع تقلید گرفتن هزینه از قرض‌گیرنده را جایز نمی‌دانند.

• راهکار پیشنهادی این مقاله

۱. با توجه به مطالب فوق، باید کاری کرد که خود صندوق‌ها درآمد حلال داشته باشند.

۲. صندوق‌ها باید از خیرین و صاحبان پس‌انداز تقاضای قرض‌الحسنه کنند.

۳. اکثر قرض‌دهندگان نگران کاهش ارزش ریال خود هستند.

۴. مراجع عظام تقلید می‌فرمایند: قرض‌دادن با ریال و قرض‌دادن با طلا در ثواب یکسان هستند.

۵. قرض‌دهندگان برای رفع نگرانی کاهش ارزش ریال خود، باید به‌جای اینکه ریال به صندوق قرض بدهند، طلای خام ۱۸ عیار به صندوق قرض بدهند.

۶. صندوق‌ها برای تأمین هزینه‌های خود به‌جای (پرداخت تسهیلات قرض و گرفتن کارمزد) باید از تسهیلات بیع استفاده کنند و از آن کسب سود کنند؛ زیرا کسب سود از طریق بیع، حلال است و از طریق قرض، ربا و حرام است. قرآن کریم می‌فرماید: ﴿وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الزَّيْءَ﴾ (بقره، ۲۷۵) در حالی که خدا (سود) خرید و فروش را حلال و (سود) ربا را حرام کرده است.

• **اما چه بیعی می‌تواند جایگزین تسهیلات قرض‌شود؟**
از آنجا که اغلب متقاضیان تسهیلات قرض، نیاز به پول نقد دارند، بیعی که چنین ظرفیتی دارد که به‌آسانی می‌تواند پول نقد در اختیار متقاضی تسهیلات قرار دهد، بیع سلف است.

• بیع (معامله) سلف چیست؟

مسئله ۲۱۱۰- معامله سلف آن است که مشتری پول را بدهد که بعد از مدتی جنس را تحویل بگیرد و اگر بگوید این پول را می‌دهم که مثلاً بعد از شش ماه فلان جنس را بگیرم و فروشنده بگوید قبول کردم، یا فروشنده پول را بگیرد و بگوید فلان جنس را فروختم که بعد از شش ماه تحویل بدهم، معامله صحیح است. (امام خمینی ^(ع))

مسئله ۱۸۰۲- معامله سلف (یا پیش‌خرید) آن است که مشتری پول را بدهد که بعد از مدتی جنس را تحویل بگیرد و همین اندازه که بگوید این پول را می‌دهم که مثلاً بعد از شش ماه فلان مقدار جنس را بگیرم و فروشنده بگوید قبول کردم، کافی است؛ حتی اگر صیغه‌ای نخوانند و خریدار به این قصد پول را بدهد و فروشنده بگیرد، صحیح است. (آیت‌الله مکارم شیرازی)

• سؤال: آیا مراجع بیع سلف را جایز می‌دانند؟

جواب: بیع سلف به‌اتفاق همه فقها جایز و مشروع است. (جواهرالکلام، ج ۲۴، ص ۲۶۸)

در بیع سلف، صندوق در مقابل پولی که به متقاضی تسهیلات می‌دهد، باید کالایی از او خریداری کند. بهتر است صندوق کالایی خریداری کند که فروش آن در آینده آسان باشد. بهترین کالایی که این ویژگی را دارد، طلای خام ۱۸ عیار است که هم فروش آن آسان است و هم برخلاف سکه، خرد و کلان آن تفاوت قیمت ندارد.

در اینجا چون صندوق، از قرض‌دهندگان طلا قرض گرفته است، مالک طلاست و اجازه دارد، آن را بفروشد؛ لذا صندوق از طلاهایی که قرض گرفته (به‌مقداری که متقاضی نیاز دارد) می‌فروشد و پول آن را نقداً به متقاضی تسهیلات می‌دهد و از او برای آینده (مثلاً یک ماه دیگر یا یک سال دیگر و یا بیشتر) در تاریخ معین طلای خام ۱۸ عیار پیش‌خرید می‌کند.

• آیا این کار شرعاً جایز است؟

استفتاء: آیا خرید سلف طلا با پول جایز است؟
الآن پول می‌دهدکه یکسال دیگر در تاریخ مشخص دو گرم طلای خام ۱۸ عیار تحویل بگیرد؟

جواب:

آیت‌الله جوادی آملی: سلف‌فروشی طلا در مقابل پول جایز می‌باشد. برای رؤیت اصل استفتاء (سایت، طرح کوثر طلا، روی استفتاء ۱۱۲۱۲ کلیک فرمایید.)

آیت‌الله سبحانی: صحیح است. برای رؤیت اصل استفتاء (سایت، طرح کوثر طلا، روی استفتاء ۱۱۲۱۴ کلیک فرمایید.)

آیت‌الله سیستانی: جایز است. برای رؤیت اصل استفتاء (سایت، طرح کوثر طلا، روی استفتاء ۱۱۲۱۵ کلیک فرمایید.)

آیت‌الله صافی ^(ع): مانعی ندارد. برای رؤیت اصل استفتاء (سایت، طرح کوثر طلا، روی استفتاء ۱۱۲۱۷ کلیک فرمایید.)

آیت‌الله گرامی: اشکال ندارد. برای رؤیت اصل استفتاء (سایت، طرح کوثر طلا، روی استفتاء ۱۱۲۱۹ کلیک فرمایید.)

آیت‌الله مکارم شیرازی: اشکالی ندارد. برای رؤیت اصل استفتاء (سایت، طرح کوثر طلا، روی استفتاء ۱۱۲۲۰ کلیک فرمایید.)

صندوق هنگام خرید طلا از تسهیلات‌گیرنده به‌منظور کسب سود، مقداری بیشتر از نقد از او خریداری می‌کند (ارزان‌تر از نقد)؛ مثلاً اگر الآن ۱۰۰ میلیون تومان، قیمت ۱۰۰ گرم طلای خام ۱۸ عیار است، او الآن ۱۰۰ میلیون تومان می‌دهد و برای یک سال دیگر، ۱۰۲ گرم طلای خام ۱۸ عیار خریداری

می‌کند (با دو درصد سود).

(مشتری قصد دارد طلایی را که با بیع سلف خریداری می‌کند (پیش‌خرید می‌کند)، مقداری ارزان‌تر از قیمت فعلی آن خریداری کند.)

• استفتاء: آیا در خرید سلف طلا می‌تواند مثل خرید سلف سایر اجناس، ارزان‌تر بخرد؟

جواب:

آیت‌الله جوادی آملی: اشکالی ندارد. برای رؤیت اصل استفتاء (سایت، طرح کوثر طلا، روی استفتاء ۱۱۲۱۲ کلیک فرمایید.)

آیت‌الله سبحانی: بستگی به رضایت فروشنده دارد. برای رؤیت اصل استفتاء (سایت، طرح کوثر طلا، روی استفتاء ۱۱۲۱۴ کلیک فرمایید.)

آیت‌الله سیستانی: می‌تواند. برای رؤیت اصل استفتاء (سایت: طرح کوثر طلا، روی استفتاء ۱۱۲۱۵ کلیک فرمایید.)

آیت‌الله صافی ^(ع): خرید ارزان‌تر طلای سلف مانعی ندارد. اصل استفتاء (سایت، طرح کوثر طلا، روی استفتاء ۱۱۲۱۷ کلیک فرمایید.)

آیت‌الله گرامی: اشکال ندارد. اصل استفتاء (سایت، طرح کوثر طلا، روی استفتاء ۱۱۲۱۹ کلیک فرمایید.)

آیت‌الله مکارم شیرازی: مانعی ندارد. اصل استفتاء (سایت، طرح کوثر طلا، روی استفتاء ۱۱۲۲۰ کلیک فرمایید.)

آیا شرعاً صندوق می‌تواند با طلاهایی که قرض گرفته است، بیع سلف طلا انجام دهد؛ یعنی طلاها را بفروشد و به کسانی که برای گرفتن قرض مراجعه می‌کنند، بگوید به‌عنوان قرض نمی‌توانم پول به شما بدهم؛ اما به‌عنوان بیع سلف، طلا می‌توانم پول به شما بدهم و از شما طلا پیش‌خرید کنم؟

• **استفتاء:** تعدادی از افراد برای حفظ ارزش پول خود، پس‌اندازهای خود را به طلا تبدیل کرده و به صندوق قرض‌الحسنه‌ای قرض داده‌اند. صندوق قرض‌الحسنه برای تأمین هزینه‌های صندوق، قصد دارد به‌جای گرفتن کارمزد از مشتریان با روش دیگری هزینه صندوق را تأمین کند. او می‌خواهد طلاها را بفروشد و با پول آن، با مشتریان بیع سلف طلا انجام دهد (پول به آنها بدهد و از ایشان طلا پیش‌خرید کند) و با سود آن، خرج‌های صندوق را تأمین کند و هر زمان که قرض‌دهندگان تقاضای طلاهای خود کردند، برای آنها طلا تهیه کند و به ایشان تحویل دهد. خواهشمندم بفرمایید؛ آیا این کار جایز است؟

آیت‌الله سیستانی: این کار با رعایت شرایط معامله سلف، جایز است. اصل استفتاء (سایت، طرح کوثر طلا، روی استفتاء ۱۳۱۱۵ کلیک فرمایید.)

آیت‌الله شبیری زنجانی: اشکالی ندارد. اصل استفتاء (سایت، طرح کوثر طلا، روی استفتاء ۱۳۱۱۶ کلیک فرمایید.)

آیت‌الله علوی گرگانی: مانع شرعی ندارد. اصل استفتاء (سایت، طرح کوثر طلا، روی استفتاء ۱۳۱۱۸ کلیک فرمایید.)

آیت‌الله مکارم شیرازی: این کار با اطلاع و رضایت

صاحبان طلا اشکالی ندارد. اصل استفتاء (سایت، طرح کوثر طلا، روی استفتاء ۱۳۱۲۰ کلیک فرمایید.)

آیت‌الله صافی گلپایگانی ^(ع): راه حل پیشنهادی اشکال ندارد. اصل استفتاء (سایت، طرح کوثر طلا، روی استفتاء ۱۳۱۱۷ کلیک فرمایید.)

آیت‌الله سبحانی: اشکال ندارد. اصل استفتاء (سایت، طرح کوثر طلا، روی استفتاء ۱۳۱۱۴ کلیک فرمایید.)

صندوق یک سال دیگر در تاریخ تعیین‌شده می‌تواند قبل از تحویل گرفتن طلا، طلا را به تسهیلات‌گیرنده بفروشد و پول آن را تحویل بگیرد. (از آنجا که آیت‌الله سیستانی فروش کالای وزنی را قبل از تحویل، به غیرفروشنده جایز نمی‌داند، به‌همین دلیل اگر قبل از تحویل می‌خواهد بفروشد، چون طلا وزنی است، طلای خریداری‌شده را به خود فروشنده می‌فروشد و پول آن را می‌گیرد.)

• استفتاء: آیا بعد از فرارسیدن زمان تحویل، می‌تواند قبل از اینکه تحویل بگیرد، به خود فروشنده بفروشد؟

مسئله ۲۱۱۳- انسان نمی‌تواند جنسی را که سلف خریده، پیش از تمام‌شدن مدت، بفروشد و بعد از تمام‌شدن مدت، اگرچه آن را تحویل نگرفته باشد، فروختن آن اشکال ندارد. (توضیح المسائل امام خمینی ^(ع))

مسئله ۷۳۳- کالای خریداری‌شده با سلف، هرچند ملک خریدار است و در دسترس او قرار دارد؛ ولی فروش آن پیش از تمام‌شدن مدت، به‌همان فروشنده یا دیگری باطل است و فروش آن پس از تمام‌شدن مدت، هرچند تحویل نگرفته باشد، با رعایت شروط یادشده در مسئله قبلی صحیح است. (توضیح المسائل آیت‌الله جوادی آملی)

مسئله ۱۷۴۳- انسان نمی‌تواند جنسی را که سلف خریده، پیش از تمام‌شدن مدت بفروشد؛ ولی بعد از تمام‌شدن مدت، اگرچه آن را تحویل نگرفته باشد، فروختن آن اشکال ندارد؛ ولی فروختن غله، مانند گندم و جو پیش از تحویل گرفتن آن مکروه است. (آیت‌الله صافی)

مسئله ۲۱۱۸- انسان نمی‌تواند جنسی را که سلف خریده، پیش از تمام‌شدن مدت بفروشد و بعد از تمام‌شدن مدت اگرچه آن را تحویل نگرفته باشد، فروختن آن اشکال ندارد؛ ولی فروختن غله مانند گندم و جو پیش از تحویل گرفتن آن مکروه است. (توضیح المسائل آیت‌الله علوی گرگانی)

مسئله ۲۰۷۱- انسان نمی‌تواند جنسی را که سلف خریده است، پیش از تمام‌شدن مدت به غیرفروشنده‌اش بفروشد و بعد از تمام‌شدن مدت، اگرچه آن را تحویل نگرفته باشد، فروختن آن اشکال ندارد؛ ولی فروختن اجناسی که با وزن

با پیمانه فروخته می‌شود، غیر از میوه‌ها، پیش از تحویل گرفتن آن به غیرفروشنده جایز نیست؛ مگر اینکه به سرمایه‌اش یا به کمتر از آن بفروشد. (توضیح المسائل آیت‌الله سیستانی)

مسئله ۱۸۰۵- جنسی را که سلف خریده‌اند نمی‌توانند پیش از فرارسیدن مدت، به دیگری بفروشند؛ ولی بعد از رسیدن مدت، هرچند آن را تحویل نگرفته باشد، فروختن آن بی‌مانع است. (توضیح المسائل آیت‌الله مکارم)

(تسهیلات‌گیرنده می‌خواهد همان‌گونه که با افراد حقیقی معامله سلف طلا انجام می‌دهد، با صندوق‌ها و بانک‌ها نیز معامله سلف طلا انجام دهد.)

• استفتاء: آیا در خرید سلف طلا از اشخاص حقیقی و حقوقی (مثل بانک) تفاوت وجود دارد؟

جواب:

آیت‌الله جوادی آملی: اگر مطابق شرایط بیع سلف انجام شود، فرقی بین اشخاص حقیقی و حقوقی نیست. اصل استفتاء (سایت، طرح کوثر طلا، روی استفتاء ۱۱۲۱۲ کلیک فرمایید.)

آیت‌الله سبحانی: فرقی نیست. اصل استفتاء (سایت، طرح کوثر طلا، روی استفتاء ۱۱۲۱۵ کلیک فرمایید.)

آیت‌الله صافی: در خرید سلف طلا با رعایت شرعی، فرقی بین اشخاص حقیقی و حقوقی نیست. اصل استفتاء (سایت، طرح کوثر طلا، روی استفتاء ۱۱۲۱۷ کلیک فرمایید.)

آیت‌الله مکارم: تفاوتی ندارد. اصل استفتاء (سایت، طرح کوثر طلا، روی استفتاء ۱۱۲۲۰ کلیک فرمایید.)

خریدار می‌خواهد زمان تحویل طلا که فرا رسید، بدون اینکه خودش مراجعه کند و طلاها را تحویل بگیرد، فروشنده را وکیل کند که از طرف خریدار طلا را به خودش بفروشد و پول نقد شده آن را به خریدار تحویل بدهد، و برای اطمینان در قیمت‌گذاری، سایت خاصی را برای قیمت‌گذاری معرفی می‌کند.

• **استفتاء:** شخصی که با بیع سلف، طلا خریداری کرده است، به فروشنده وکالت داده است که در تاریخ تحویل طلا(معین‌شده)، آن را به خودش به فروش و پول آن را به من بده. آیا خریدار طلا می‌تواند به فروشنده بگوید: هنگام فروش طلا به خودت، آن را به قیمتی که سایت معتبر بانک مرکزی اعلام می‌کند، به فروش برسان و پول آن را به من بده؟

جواب:

آیت‌الله جوادی آملی: اگر معامله مذکور، واقعی باشد و فرار از ربا نباشد، صحیح خواهد بود و علم اجمالی به ثمن کفایت می‌کند. اصل استفتاء (سایت، طرح کوثر طلا، روی استفتاء ۱۱۴۱۲ کلیک فرمایید.)

امام خامنه‌ای ^(ع): اشکال ندارد. اصل استفتاء (سایت، طرح کوثر طلا، روی استفتاء ۱۱۴۱۳ کلیک فرمایید.)

آیت‌الله سیستانی: بلی می‌تواند. اصل استفتاء (سایت، طرح کوثر طلا، روی استفتاء ۱۱۴۱۵ کلیک فرمایید.)

آیت‌الله صافی: مانعی ندارد. اصل استفتاء (سایت، طرح کوثر طلا، روی استفتاء ۱۱۴۱۷ کلیک فرمایید.)

آیت‌الله مکارم، مجاز است. اصل استفتاء (سایت، طرح کوثر طلا، روی استفتاء ۱۱۴۲۰ کلیک فرمایید.)

مسئله ۱۹۱۵- «وکالت» آن است که انسان کاری که شرعاً می‌تواند در آن دخالت و تصرف کند، به دیگری واگذار نماید تا از طرف او انجام دهد؛ مثلاً کسی را وکیل کند که خانه او را بفروشد یا همسری را برای او عقد کند و در صورتی که شرایط در آن جمع باشد، صحیح است. (توضیح المسائل آیت‌الله مکارم) (هنگام فروش طلا به طلافروش، طلافروش درصدی از آن را بابت اجرت کم می‌کند، در بیع سلف طلا، فروشنده‌ای که از طرف خریدار وکیل است که طلا را به خودش بفروشد، می‌خواهد بدون اینکه طلا تهیه کند، آن را به خودش بفروشد تا بعداً هنگام فروش درصدی از آن کم نشود.)

• **سؤال:** آیا فروشنده که طلا برزده اوست، هنگام فروش طلا به خودش، ابتدا باید طلا تهیه کند، بعد به خودش به فروشد و یا اینکه می‌تواند، همان که در ذمه دارد، به فروش و نیاز به تهیه طلا ندارد؟

جواب:

آیت‌الله جوادی آملی: نیازی به تهیه طلا نیست و می‌تواند به وکالت از مالک طلا، آنچه که در ذمه دارد، به خود بفروشد و مبلغ را به مالک طلا (موکل) بپردازد. اصل استفتاء (سایت، طرح کوثر طلا، روی استفتاء ۱۱۴۱۲ کلیک فرمایید.)

امام خامنه‌ای: نیاز به تهیه طلا نیست و می‌تواند آنچه برزده دارد، از طرف خریدار به فروش برساند. اصل استفتاء (سایت، طرح کوثر طلا، روی استفتاء ۱۱۴۱۳ کلیک فرمایید.)

آیت‌الله سیستانی: لازم نیست، خریدار می‌تواند ذمه فروشنده را در مقابل قیمتی که تعیین شده، اسقاط نماید. اصل استفتاء (سایت، طرح کوثر طلا، روی استفتاء ۱۱۴۱۵ کلیک فرمایید.)

آیت‌الله صافی: با رسیدن سر رسید سلف، تهیه طلا ضرورت ندارد و می‌تواند ما فی‌الذمه را به خودش نقد بفروشد. اصل استفتاء (سایت، طرح کوثر طلا، روی استفتاء ۱۱۴۱۷ کلیک فرمایید.)

آیت‌الله مکارم: می‌تواند همان را که در ذمه دارد، بفروشد و وجود طلا شرط نیست. اصل استفتاء (سایت، طرح کوثر طلا، روی استفتاء ۱۱۴۲۰ کلیک فرمایید.)

(از آنجا که در طول تهیه مقاله، سؤالاتی که پیش می‌آمد، جدا جدا استفتاء شده بود و شبیه این بود که اگر با هم استفتاء شود، جواب تفاوت داشته باشد، لذا برای اطمینان بیشتر همه پرسش‌های مطرح‌شده در قالب یک پرسش کلی و جامع جمع‌آوری و مجدداً استفتاء گردید.)
